

عنوان:

بررسی مقایسه ای میزان برخورداری زنان و مردان روستایی از اخلاق حفاظت خاک
مورد: صفی آباد استان گلستان

نویسنده گان:

محمد رضا محبوبی^۱ و معصومه کشنیزی^۲

۱، استادیار دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان (مسئول مکاتبه)
تلفن ۰۱۷۱-۴۴۲۶۹۴۲ داخلی ۲۳۲ و ۰۵۳۷۵-۱۷۰-۰۹۱۱، فاکس ۰۴۳۸-۴۴۲-۰۱۷۱
Email mahboobi47@yahoo.co.in

۲، دانشجوی ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

چکیده

اخلاق حفاظت به معنای اخلاق استفاده، تخصیص، بهره برداری و حفظ منابع است و در درجه اول بر حفظ سلامت جهان طبیعی شامل جنگل ها، آبزیان، زیست بوم و تنوع زیستی و در درجه دوم بر حفظ عناصر و انرژی متمرکز است. این تحقیق با هدف مقایسه میزان برخورداری زنان و مردان روستایی از اخلاق حفاظت خاک به اجرا در آمده است. روش تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی بوده است. جامعه آماری شامل کلیه ۱۳۰ زن و ۱۴۰ مرد روستایی ساکن در صفی آباد استان گلستان بوده اند که از این تعداد با استفاده از جدول مورگان و اعمال روش نمونه گیری تصادفی ساده ۹۸ زن و ۱۰۲ مرد روستایی انتخاب شده اند. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه جمع آوری و با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. برای بررسی اجزای تشکیل دهنده ابزار اندازه گیری، اعتبار محتوایی با نظرخواهی از اساتید ترویج و آموزش کشاورزی انجام شده است. محاسبه قابلیت اعتماد با تکمیل ۳۰ پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه و مقدار آن ۰/۷۸ بدست آمده است. نتایج حاصل از آزمون همبستگی نشان داد رابطه معنی داری بین متغیر مستقل تعداد دام و متغیر وابسته برخورداری از اخلاق حفاظت خاک وجود داشته است. نتایج آزمون مقایسه میانگین ها نشان داد تفاوت معنی داری بین دو گروه بر حسب جنسیت از نظر برخورداری از اخلاق حفاظت خاک وجود نداشته است. بهره گیری از خصیصه تعهد اخلاقی در فرآیند اشاعه عملیات حفاظت خاک و توجه به مشارکت زنان روستایی در این زمینه از پیشنهادهای این مطالعه است.

کلمات کلیدی: اخلاق حفاظت خاک، کشاورزان، مشارکت، استان گلستان

مقدمه

پیش بینی می‌شود جمعیت کشور ما در سال ۱۳۹۰ به حدود ۱۰۰ میلیون نفر خواهد رسید این در حالی است که بر اساس آمارهای موجود، سالانه ۱۳۰ هزار هکتار مرتع تخریب می‌شود و ۴۸ هزار هکتار جنگل از بین می‌رود و ۱/۵ میلیارد تن خاک بصورت فرسایش تلف می‌شود، که از بعد اقتصادی سالانه معادل ۳۹۰ میلیارد ریال از ارزش مراتع، خاک و جنگلهای ایران بر اساس قیمت های سال ۱۳۷۰ کاسته می‌شود که معادل ۱۴ درصد سرمایه گذاری ثابت در بخش کشاورزی است (کوچکی، ۱۳۷۶). اگر چه در سالهای گذشته، سرمایه‌گذاری زیادی در زمینه توسعه و بکارگیری عملیات مختلف حفاظت خاک در کشور صورت گرفته، با این حال مروری بر فعالیتهای انجام شده در زمینه حفاظت خاک، از جمله فعالیتهای تحقیقی بیانگر حجم زیادی از تحقیقات حاوی اطلاعات در مورد عناصر بیوفیزیکی دخیل در فرسایش خاک و فناوری کاهش خسارت آنهاست و این تلاشهای پژوهشی در مجموع دارای سودمندی اندکی نیز بوده است، چرا که عملیات حفاظتی توصیه شده آن گونه که مورد انتظار بوده توسط زارعین مورد پذیرش واقع نشده است و فرسایش خاک و تداوم آن همچنان آینده تولیدات کشاورزی و سلامت و حیات جامعه ما را تهدید می‌کند. بنابراین میتوان گفت ناکامی در جلوگیری از فرسایش خاک مسئله‌ای نیست که بدلیل فقدان روشهای مکانیکی یا ارگانیکی حفاظت خاک باشد بلکه عدم پذیرش و بکارگیری این روشها توسط کشاورزان خود عامل مهمتری است و به عبارت دیگر امروزه فرسایش خاک یک مسئله فنی - اجتماعی است و برانگیخته شدن زارعان در مورد پذیرش نوآوری‌های حفاظت خاک عملی مشکل می‌باشد که تنها با توجه صرف به مسائل تکنیکی امکان‌پذیر نیست و مطمئناً لازم است عوامل تأثیرگذار بر رفتار پذیرش کشاورزان و قدرت پیش‌بینی و تبیین‌کنندگی هر یک مورد شناسایی و تحلیل قرار گیرد (Karami, 1995).

انتظار این بوده آنچه توسط آژانس‌های ترویجی در زمینه تولید به کشاورزان ارائه می‌شود، توسط آنها مورد پذیرش واقع شود. عاملین ترویج، کشاورزان را به عنوان افراد قاصر از پذیرش تکنولوژی‌های جدید، متمرّد و غیر منطقی در نظر می‌گیرند. نگرش‌های زارعین و فقدان دانش آنها به عنوان موانع اصلی پذیرش تلقی شده است و به نقطه نظرات زارعین توجه اندکی شده است (Vanclay & Lawrence, 1996). با توجه به اینکه مدل‌های قبلی در تشریح فرآیند تصمیم‌گیری پذیرش در خصوص روشهای حفاظتی توانایی و قابلیت لازم را نداشته‌اند و در تمام مدل‌های نامبرده، فرض بر گسترش اختیاری نوآوری‌های حفاظتی می‌باشد، این گونه نوآوری‌ها و روشها مطابق با تمایلات اخلاقی و اقتصادی کشاورزان بوده، ارائه تکنولوژی مناسب می‌تواند راه‌حلی برای برطرف کردن مشکلات فرسایش خاک و حفاظت منابع طبیعی باشد. (کریمی و ابراهیمی، ۱۳۷۷). به اعتقاد نیپر (۱۹۹۱) در این دیدگاه فرض بر این است که مشکلات تخریب خاک و منابع طبیعی و کندی پذیرش تکنولوژی حفاظتی ریشه در تصورات از کشاورزان به عنوان نهادی که متکی بر بینش‌ها و تصمیمات انفرادی می‌باشد، دارد.

مدل نشر ضمن تأکید بر ویژگیهای شخصی، سبب دو نوع پیش‌داوری شده است:

الف) سوگیری در مورد نوآوری، بدین ترتیب که یک نوآوری یکسان را برای تمام افراد مناسب قلمداد می‌کند؛
ب) سوگیری در جهت فردنکوھی، که فرد بواسطه عدم پذیرش یک نوآوری مورد نکوهش قرار می‌گیرد، بنابراین در این مدل توانایی افراد به منظور پذیرش نوآوری‌ها و بی‌عدالتی‌های نهادی به فراموشی سپرده می‌شود. بسیاری از عملیات تولیدی که توسط آژانس‌های ترویجی اشاعه یافته است توسط کشاورزان مورد پذیرش واقع نشده است. ترویج سنتی بر مبنای مدل اجتماعی - روانشناختی نشر نوآوری راجرز، برای توضیح رفتار کشاورز دارای محدودیت، تناقض و عدم کفایت است و اساساً رد شده است (کریمی و ابراهیمی، ۱۳۷۷).

دیالا (۱۹۹۲) انتقاد دیگری را بر مدل سنتی نشر وارد می‌داند. وی معتقد است مناسبت مدل نشر برای کشورهای جهان سوم به دلیل این که فرهنگ محلی را به مقدار کافی مورد توجه قرار نمی‌دهد زیر سوال برده شده است. علی‌رغم سطح بالای آگاهی زارعان در مورد موضوعات مربوط به فرسایش خاک، میزان یادگیری عملیات حفاظت خاک توسط زارعان عمدتاً کند است و مطابق میل و خواست دولت‌ها و سازمانهای کشاورزی نیست. این دو معتقدند اگر چه کشاورزان دارای یک نوع اخلاق حفاظت خاک هستند با این حال نگرش محیطی مطلوب زارعان، تضمین کننده پذیرش عملیات حفاظتی توسط آنها نیست (Vancly & Lawrence, 1995). کشاورزان دارای نوعی تعهد اخلاقی برای حفظ منابع طبیعی هستند (اخلاق حفاظتی) یعنی علاقه‌مند به حفاظت از منابع طبیعی برای نسل‌های آینده هستند. اخلاق حفاظتی یا تعهد اخلاقی زارع برای حفظ خاک رابطه مثبتی با بکارگیری عملیات حفاظتی خاک دارد (واریئر و مول، ۱۹۸۹؛ کلارفیلد و اسگود، ۱۹۸۶). تحقیقات اخیر استرالیایی‌ها نشان می‌دهد در حالی که اخلاق نظارتی و عوامل شخصی در درک مسایل محیطی تأثیر گذار هستند، عوامل اقتصادی پذیرش تکنولوژی‌های حفاظتی را تشویق می‌کنند (Marsh, 1998).

به اعتقاد کلارفیلد و اسگود (۱۹۸۶) گرایش‌ها مربوط به متغیرهای فردی و ساختار مزرعه هستند و می‌توانند بر روی پذیرش یا عدم پذیرش عملیات حفاظتی موثر باشند. به اعتقاد این صاحب‌نظران گرایش یک نوع تمایل و آمادگی برای عمل است. کشاورزان ممکن است دارای گرایش‌های قوی حفاظتی باشند ولی بدلیل محدودیت‌های مالی، فقدان اطلاعات و غیره از این گرایش‌ها پیروی نکنند. نظارت، جهت‌گیری در برابر خطر، جهت‌گیری به سوی کمک‌های دولتی و جهت‌گیری غیراقتصادی به سوی کشاورزی چهار متغیر گرایشی هستند که در رابطه با کاربرد عملیات حفاظتی مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

نظارت یا اعتقاد به این که کشاورزان دارای نوعی تعهد اخلاقی برای حفظ منابع طبیعی هستند رابطه مثبتی با بکارگیری عملیات حفاظتی دارد. اثر اخلاق حفاظتی بر روی کاربرد واقعی عملیات حفاظتی در حال کاهش است و عوامل دیگر نظیر منابع اقتصادی به مراتب در پذیرش عملیات حفاظتی موثرتر هستند (کرمی و ابراهیمی، ۱۳۷۷). مارش (۱۹۹۸) سازگاری نوآوری با عقاید، اعتقادات، ارزشها و نیازهای زارعان را در ارزیابی و اجرای سریع‌تر آن مؤثر می‌داند. مطالعه واریئر و مول (۱۹۸۹) نشان می‌دهد زارعی که عملیات حفاظتی را در مزارع خود اجرا کرده‌اند، به وجود مسئله فرسایش در مزارع خود اعتقاد داشته‌اند و در عین حال منافع کلی و بلندمدت حفاظت خاک را مهم‌تر از کاستی‌های آن یافته‌اند. یافته‌های این دو همچنین نشان می‌دهد کشاورزان اغلب به حفاظت خاک متعهد هستند اما به دلیل عدم توانایی در تشخیص اینکه مزارع خودشان دستخوش فرسایش است از انجام عملیات حفاظتی باز می‌مانند. بنابراین لازم است به آنها چگونگی این تشخیص آموزش داده شود.

اخلاق حفاظت به معنای اخلاق استفاده، تخصیص، بهره‌برداری و حفظ منابع است و در درجه اول بر حفظ سلامت جهان طبیعی شامل جنگل‌ها، آبریان، زیست بوم و تنوع زیستی و در درجه دوم بر حفظ عناصر و انرژی متمرکز است (عابدی سروستانی، ۱۳۸۸). اخلاق حفاظت خاک به معنای پایبندی و تعهد انسان در زمینه استفاده، بهره‌برداری و حفظ خاک است. هدف کلی این تحقیق مقایسه‌ای میزان برخورداری زنان و مردان روستایی از اخلاق حفاظت خاک بوده است. اهداف اختصاصی تحقیق شامل:

۱. تعیین ویژگی‌های فردی، ارتباطی و اقتصادی مردان و زنان روستایی؛
۲. تعیین میزان برخورداری مردان و زنان روستایی از اخلاق حفاظت خاک؛
۳. تعیین رابطه بین ویژگی‌های فردی، ارتباطی و اقتصادی مردان و زنان روستایی و میزان برخورداری آنان از اخلاق حفاظت خاک بوده است.

روش شناسی

این تحقیق تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی بوده است. منطقه جغرافیایی تحقیق در مناطق کوهستانی شهرستان گالیکش در شرق استان گلستان بوده است که بر مبنای اطلاعات موجود طی سال های اخیر دستخوش لغزش و فرسایش شدید خاک بوده است. متغیر های مستقل آن شامل ویژگی های فردی زنان و مردان روستایی شامل تجربه کار کشاورزی، سواد، سن، جنس، تعداد اعضای باسواد خانواده، عضویت در تشکل ها، افق برنامه ریزی، شرکت در دوره آموزشی و نوع شغل دوم، ویژگی های ارتباطی زنان و مردان روستایی شامل میزان تماشای تلویزیون، میزان استماع رادیو، میزان تماس با مروج و ویژگی های اقتصادی شامل درآمد، کل اراضی تحت مالکیت خانواده، تعداد دام، بعد خانوار و متغیر وابسته تحقیق میزان بر خورداری زنان و مردان روستایی از اخلاق حفاظت خاک بوده است. جامعه آماری شامل کلیه ۱۳۰ زن و ۱۴۰ مرد روستایی ساکن در صفی آباد استان گلستان بوده اند که از این تعداد با استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) و اعمال روش نمونه گیری تصادفی ساده ۹۸ زن و ۱۰۲ مرد روستایی انتخاب شده اند. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه جمع آوری و با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. برای بررسی اجزای تشکیل دهنده ابزار اندازه گیری، اعتبار محتوایی با نظرخواهی از اساتید ترویج و آموزش کشاورزی انجام شده است. به منظور محاسبه قابلیت اعتماد از روش آلفای کرونباخ استفاده و مقدار آن $0/78$ بدست آمده است. عمده ترین روشهای آمار توصیفی شامل میانگین، درصد، فراوانی، واریانس و انحراف معیار بوده است که به منظور دسته بندی آزمودنی ها از نظر صفات مختلف و توصیف ویژگی های جامعه آماری از آنها استفاده شده است. روشهای آمار استنباطی نیز عمدتاً جهت بررسی رابطه بین متغیرها مورد استفاده قرار گرفته اند که شامل تحلیل رابطه همزمانی متغیرها بوده است.

یافته ها و بحث

ویژگی های فردی و اقتصادی پاسخگویان

میانگین سن اکثر پاسخگویان مرد حدود ۴۰ و میانگین سن اکثر پاسخگویان زن حدود ۴۱ سال بوده است که بیانگر قرار گرفتن اکثر پاسخگویان در سن میانسالی است. نتایج حاصل همچنین بیانگر این است که میانگین سابقه کار کشاورزی اکثر پاسخگویان مرد حدود ۲۴ سال و در مورد زنان ۲۶ سال بوده است که حاکی از تجربه بالای اکثر پاسخگویان در زمینه کار کشاورزی است. میانگین وسعت اراضی تحت مالکیت اکثر پاسخگویان مرد و زن به ترتیب بیش از ۴ و حدود ۳ هکتار و میانگین تعداد دام تحت مالکیت اکثر پاسخگویان مرد و زن به ترتیب حدود ۱۳ و ۵ راس بوده است. میانگین تعداد افراد خانواده اکثر پاسخگویان مرد حدود ۵ نفر و در مورد پاسخگویان زن بیش از ۵ نفر بوده است. میانگین درآمد ماهانه اکثر پاسخگویان مرد حدود ۲۱۰ هزار تومان و در مورد پاسخگویان زن حدود ۲۱۳ هزار تومان بوده است. سطح سواد اکثر پاسخگویان مرد (۳۹ نفر) ابتدایی، اکثر آنان (۵۵ نفر) در هیچ تشکلی عضویت ندارند و اکثر آنان (۵۹ نفر) فاقد شغل دوم هستند. در مورد پاسخگویان زن اکثر آنان (۴۰ نفر) بی سواد، اکثر آنان (۷۷ نفر) در هیچ تشکلی عضویت ندارند و اکثر آنان (۷۴ نفر) فاقد شغل دوم هستند.

جدول ۱- ویژگی های فردی و اقتصادی افراد مورد بررسی

زن		مردان		متغیر مستقل	
میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	حد اکثر	حد اقل
۳۹/۴۲	۱۳/۳۲	۸۰	۲۰	۱۸	۷۵
تجربه کار کشاورزی(سال)	۲۳/۹۵	۶۷	۲	۴	۵۸
درآمد ماهانه (تومان)	۲۰۹۱۱۷	۱۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰
اراضی تحت مالکیت(هکتار)	۴/۱۴	۶/۱۹	۰	۰	۱۵
تعداد دام	۱۲/۹۵	۳۳/۹۵	۰	۰	۱۰۰
تعداد افراد خانواده	۴/۸۵	۱/۹۹	۱	۲	۱۳
تعداد اعضای باسواد خانواده	۳/۲۸	۲/۱۷	۰	۱	۹

ویژگی های ارتباطی پاسخگویان

نتایج حاصل نشان داد تلویزیون مهم ترین رسانه ای است که اکثر مردان و زنان روستایی در طول روز وقت زیادی را به تماشای آن اختصاص می دهند. بدیهی است با توجه به گرایش مثبت غالب پاسخگویان به تلویزیون به عنوان رسانه ای با قابلیت های سمعی و بصری، لازم است نسبت به بهره گیری مناسب از این رسانه در زمینه پخش برنامه های آموزشی مرتبط با حفاظت خاک و ترویج فناوری های حفاظتی بخصوص در قالب پخش برنامه از طریق شبکه استانی توجه لازم صورت پذیرد. این در حالی است که رادیو و مروج کمتر مد نظر پاسخگویان هستند. در مورد رادیو دلایل این امر اقبال بیشتر پاسخگویان به برنامه های تلویزیونی، کمی برنامه های مرتبط با حفاظت خاک، پیچیدگی فناوری های حفاظتی و مشکل تفهیم و رویت پذیر نمودن آنها در قالب برنامه های رادیویی و عدم پوشش مناسب امواج رادیویی و در مورد مروج دلایل این امر عدم شناخت و تمایز فناوری های تجاری و حفاظتی در سطح تشکیلات ترویجی، ضعف تشکیلات ترویج در زمینه برخورداری از کادر مروج در زمینه های مرتبط با ترویج حفاظت در سطح مدیریت های ترویج، آب و خاک و آبخیزداری بوده است.

جدول ۲- ویژگی های ارتباطی افراد مورد بررسی

زن		مردان		متغیر مستقل	
میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	حد اکثر	حد اقل
۴/۱۰	۱/۳۵	۳/۹۸	۱/۲۶	۱۸	۷۵
تماشای تلویزیون	۱/۸۷	۱/۶۹	۱/۱۷	۴	۵۸
استماع رادیو	۲/۱۵	۱/۸۵	۱/۲۶	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰
تماس با مروج				۰	۱۵

افق برنامه ریزی

افق برنامه ریزی عامل انگیزشی مهمی در زمینه نوع عکس العمل زارع در مواجهه با عملیات حفاظت خاک تلقی می شود (کرمی، ۱۹۹۵). به منظور سنجش میزان آینده نگری و افق برنامه ریزی پاسخگویان از دو سوال معرف استفاده شد که شامل نظرخواهی از پاسخگویان در مورد میزان احتمال انتقال مزرعه به فرزندان و احتمال ادامه کار کشاورزی در آینده بوده است. نتایج حاصل نشان داد هر دو گروه مردان و زنان تا حد تقریباً زیادی معتقدند در آینده مزرعه را به فرزندان منتقل خواهند کرد و کار کشاورزی را نیز ادامه خواهند داد. بدیهی است این نتیجه می تواند برای مجریان و سیاستگذاران برنامه های حفاظتی در منطقه تا حد زیادی نشان دهنده وجود تعهد و انگیزه های لازم در پاسخگویان برای مشارکت، پذیرش و اجرای عملیات حفاظت خاک باشد.

جدول ۳- توزیع فراوانی افراد مورد بررسی بر حسب افق برنامه ریزی

افق برنامه ریزی زارع	مردان		زنان	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
احتمال انتقال مزرعه به فرزندان	۳/۷۹	۱/۴۹	۴/۰۵	۱/۳۵
احتمال ادامه کار کشاورزی	۳/۸۲	۱/۴۷	۳/۸۹	۱/۵۰

میزان برخورداری پاسخگویان از اخلاق حفاظت خاک

به منظور تعیین میزان برخورداری پاسخگویان از اخلاق حفاظت خاک، گویه‌هایی طرح و در قالب طیف پنج قسمتی لیکرت از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف نظر آنان پرسیده شد. با توجه به نمره گذاری طیف پنج قسمتی در مورد گویه های مثبت (کاملاً موافق=۵، موافق=۴، بی نظر=۳، مخالف=۲ و کاملاً مخالف=۱) و گویه های منفی (کاملاً موافق=۱، موافق=۲، بی نظر=۳، مخالف=۴ و کاملاً مخالف=۵)، در مورد مردان، مقدار میانگین میانگین نمره بدست آمده ۳/۶۸ و در مورد زنان نیز مقدار میانگین میانگین نمره بدست آمده ۳/۳۵ بوده که حاکی از وجود خصیصه اخلاق حفاظت خاک در حد بالایی متوسط نزد هر دو گروه بوده است که بیانگر وجود نوعی تعهد به بهره برداری مناسب و حفظ خاک نزد آنان است (جدول ۴).

جدول ۴- توزیع فراوانی افراد مورد بررسی برحسب میزان برخورداری از اخلاق حفاظت خاک

ردیف	گویه	مردان		زنان	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
۱	اگر به خاک مزرعه خسارت بزینم نتیجه آن را در جای دیگر می بینیم.	۴/۱۲	۰/۹۵	۳/۵۰	۱/۰۱
۲	باید خاک را تا موقعی حفظ کنیم که این کار برایمان سود داشته باشد.	۳/۸۹	۱/۰۸	۳/۰۹	۱/۱۱
۳	خاک را خدا خلق کرده پس باید آن را حفظ کرد.	۴/۱۹	۱/۰۲	۳/۶۷	۰/۸۶
۴	هر چه بیشتر کود شیمیایی در مزرعه استفاده کنیم تولید محصول بیشتر و ضرری برای خاک ندارد.	۳/۸۹	۰/۹۱	۲/۸۸	۱/۰۹
۵	آلوده کردن خاک ضرری برای حیات و زندگی ما ندارد.	۳/۹۱	۱/۰۷	۲/۷۴	۱/۰۷
۶	خاک را خداوند به صورت امانت در اختیار ما قرار داده است.	۴/۱۷	۱/۱۹	۳/۲۶	۱/۱۳
۷	اگر ما انسان ها جنگل ها را از بین ببریم به خاک آسیبی وارد نمی شود.	۴/۲۳	۰/۷۶	۳/۸۹	۰/۷۷
۸	باید تا جایی که می شود زمین کشاورزی را عمیق تر شخم بزینم تا محصول بیشتری برداشت کنیم.	۴/۱۵	۰/۸۵	۳/۷۵	۰/۸۳
۹	اگر در جهت شیب زمین را شخم بزینم ضرری برای خاک ندارد.	۴/۰۵	۱/۰۷	۴/۲۲	۰/۶۹
۱۰	از نظر اقتصادی مشکل داشته باشیم باید فشار بیشتری به خاک وارد تا محصول بیشتری برداشت کنیم.	۳/۹۹	۱/۰۸	۳/۷۵	۰/۸۰
۱۱	حفظ خاک یک فریضه و تکلیف الهی است.	۴/۳۲	۰/۹۹	۳/۳۵	۱/۵۸
۱۲	برای حفظ خاک باید روش فعلی تولید محصولات کشاورزی را تغییر دهیم.	۳/۷۷	۱/۰۲	۳/۵۰	۱/۴۷
۱۳	ما برای رسیدن به رفاه و آسایش چاره ای جز تخریب خاک نداریم.	۳/۵۵	۱/۰۸	۳/۷۴	۱/۴۸
۱۴	خداوند برای حفظ خاک با ما انسان ها پیمان بسته است.	۴/۰۲	۱/۱۶	۳/۵۰	۱/۰۱
۱۵	ساخت جاده دسترسی به شهر منفعت برای ما داشته باشد مهم است، اینکه خاک تخریب شود مهم نیست.	۳/۵۰	۱/۱۴	۳/۰۹	۱/۱۱
۱۶	دولت باید قوانینی برای حفظ خاک تهیه کند و مردم را مجبور کند که آن قوانین را رعایت کنند.	۳/۹۵	۰/۸۶	۳/۶۷	۰/۸۶
۱۷	اگر ما انسان ها جنگل ها و مراتع را حفظ کنیم ، آسیب کمتری به خاک وارد می شود.	۴/۰۵	۰/۸۳	۲/۸۸	۱/۰۹
۱۸	اگر از خاک نادرست استفاده کنیم در امانت خداوندی خیانت کرده ایم.	۴/۲۷	۰/۹۵	۲/۷۴	۱/۰۷
۱۹	الآن وقوع بلایای طبیعی مثل سیل، نتیجه آسیب رساندن ما انسان ها به خاک است.	۳/۶۲	۱/۲۷	۳/۲۶	۱/۱۳
۲۰	خداوند اراده کرده است ما انسان ها بر زمین حاکم مطلق باشیم پس هر کار بخواهیم با خاک می کنیم.	۳/۸۸	۱/۰۰	۳/۵۰	۱/۰۱
۲۱	حفظ خاک وظیفه دولت است و ما در این مورد مسئولیتی نداریم.	۳/۸۸	۱/۱۹	۳/۰۹	۱/۱۱
۲۲	نباید با تخریب خاک برای دیگران خطر ایجاد کنیم حتی اگر این خطر کوچک باشد.	۴/۰۴	۰/۹۵	۳/۶۷	۰/۸۶
۲۳	ضرر و آسیب به خاک بد است اگر چه منفعت برای ما داشته باشد.	۴/۱۲	۰/۹۴	۲/۸۸	۱/۰۹
۲۴	ما انسان ها نباید با خاک طوری برخورد کنیم که موجب آسیب به سایر انسان ها شود.	۳/۹۶	۰/۸۵	۳/۵۰	۱/۰۱
۲۵	همه باید مطمئن شویم کارهایی که انجام می دهیم کوچکترین صدمه ای به خاک نمی رساند.	۲/۲۸	۱/۱۰	۳/۰۹	۱/۱۱
۲۶	هر آدمی باید این اجازه را داشته باشد که با توجه به نظر خود هر طور که می خواهد با خاک برخورد کند.	۲/۲۹	۱/۳۱	۳/۶۷	۰/۸۶
۲۷	در هر جای دنیا باشیم فرقی نمی کند باید خاک را حفظ کنیم.	۴/۰۹	۰/۸۵	۲/۸۸	۱/۰۹
۲۸	وجود یک مرامنامه اخلاقی در زمینه حفظ خاک های کشور که همه مردم از آن آگاه باشند ضروری است.	۴/۲۹	۰/۸۵	۲/۷۴	۱/۰۷
۲۹	اگر ما در محل خودمان به خاک مزرعه مان خسارت بزینم نتیجه آن را در جای دیگر می بینیم.	۴/۱۹	۰/۸۳	۳/۲۶	۱/۱۳
۳۰	منافع حفظ خاک شاید امروز به چشم نیاید ولی در آینده فرزندانمان از آن بهره مند می شوند.	۳/۹۱	۱/۰۲	۳/۸۹	۰/۷۷
۳۱	انسان باید خاک را حفظ کند هر چند این کار برایش سودی نداشته باشد.	۲/۹۸	۱/۳۲	۳/۵۰	۱/۰۱
۳۲	باید خاک را حفظ کنیم حتی اگر مجبور شویم برای این کار از سرمایه شخصی خودمان خرج کنیم.	۲/۶۱	۱/۳۷	۳/۰۹	۱/۱۱
۳۳	اگر به فکر حفظ خاک باشیم فقط وقت خود را تلف کرده ایم.	۳/۹۹	۰/۸۵	۳/۶۷	۰/۸۶
۳۴	با جلوگیری از تخریب خاک در حقیقت به حقوق نسل های آینده احترام گذاشته ایم.	۴/۰۰	۰/۶۹	۲/۸۸	۱/۰۹
۳۵	باید خاک را حفظ کنیم حتی اگر تولید محصولات کشاورزی مان کم شود.	۱/۹۹	۰/۶۶	۳/۵۰	۱/۰۱
۳۶	خاک را باید حفظ کرد حتی اگر ضرر این کار از نفع آن بیشتر باشد.	۱/۶۲	۰/۶۷	۳/۰۹	۱/۱۱

رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

نتایج حاصل از همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق نشان داد با اطمینان ۹۹ درصد بین تعداد دام تحت مالکیت پاسخگویان و میزان برخورداری آنان از اخلاق حفاظت خاک رابطه منفی و معنی داری وجود دارد. این بدان معناست که با افزایش تعداد دام تحت مالکیت پاسخگویان، میزان برخورداری آنان از اخلاق حفاظت خاک کاهش می یابد.

جدول ۵- همبستگی متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

متغیر مستقل	مقیاس	ضریب همبستگی	مقدار r
تجربه کار کشاورزی	فاصله ای	پیرسون	۰/۱۱۹
سن	فاصله ای	پیرسون	۰/۱۱۸
جنس	اسمی	کرامرز V	۰/۴۴۵
تعداد اعضای باسواد خانواده	فاصله ای	پیرسون	-۰/۰۰۶
عضویت در تشکل ها	اسمی	کرامرز V	۰/۴۸۴
میزان استماع رادیو	ترتیبی	اسپیرمن	-۰/۰۸۵
میزان تماشای تلویزیون	ترتیبی	اسپیرمن	۰/۰۶۲
میزان تماس با مروج	ترتیبی	اسپیرمن	-۰/۰۴۹
تعداد افراد خانواده	فاصله ای	پیرسون	-۰/۰۲۳
کل اراضی تحت مالکیت	فاصله ای	پیرسون	۰/۰۵۸
تعداد دام	فاصله ای	پیرسون	-۰/۲۲۳**
درآمد	فاصله ای	پیرسون	-۰/۰۰۶
سطح تحصیلات	اسمی	اسپیرمن	۰/۱۲۹
احتمال ادامه کار کشاورزی	ترتیبی	اسپیرمن	۰/۱۰۳
احتمال انتقال مزرعه به فرزندان	ترتیبی	اسپیرمن	-۰/۰۳۶
نوع شغل دوم	اسمی	کرامرز V	۰/۴۶۶
شرکت در دوره آموزشی	ترتیبی	اسپیرمن	-۰/۰۱۰

** معنی داری در سطح ۱ درصد

مقایسه میانگین

برای بررسی معنی دار بودن تفاوت موجود بین دو گروه مردان و زنان بر حسب برخورداری از اخلاق حفاظت خاک از آزمون t استفاده شد. با توجه به سطح معنی داری F، مقدار t برای واریانس های برابر در نظر گرفته می شود، این بدان معناست که تفاوت معنی داری بین دو گروه پاسخگویان مرد و زن بر حسب برخورداری از اخلاق حفاظت خاک وجود ندارد.

جدول ۶- میانگین، انحراف معیار و نتایج آزمون t مربوط به خصیصه های کارآفرینی بر اساس گذراندن درس کارآموزی

معیار	انحراف	میانگین	تعداد	جنسیت	sig	t	df	sig	F
معیار	انحراف	میانگین	تعداد	جنسیت	sig	t	df	sig	F
۱۲/۶۰	۱۳۳/۹۳	۱۰۲	مرد	۰/۷۳۹	-۰/۳۳۳	۱۹۸	۰/۰۶	۳/۴۸۱	۱۲/۶۰
۱۱/۴۵	۱۳۴/۵۰	۹۸	زن	۰/۷۳۹	-۰/۳۳۳	۱۹۸	۰/۰۶	۳/۴۸۱	۱۲/۶۰

پیشنهادها

۱. با توجه به بی سوادی و سطح پایین سواد اکثر پاسخگویان، با هدف افزایش آگاهی و تقویت مبانی اخلاق حفاظت در کشاورزان با همکاری نهضت سواد آموزی و تشکیلات حفاظتی به موضوع اجرای برنامه های سواد آموزی از نوع تابعی در حوزه آبخیز توجه جدی مبذول گردد.
۲. نسبت به ایجاد و تقویت نهادها و تشکل ها محلی چون شوراهای بسیج سازندگی، تعاونی های دامداری و... به عنوان بستری برای شکل گیری و تقویت اخلاق حفاظت و در نهایت اجرای عملیات حفاظتی توجه جدی مبذول شود.
۳. با توجه به گرایش غالب پاسخگویان به تلویزیون نسبت به بهره گیری مناسب از این رسانه در زمینه پخش برنامه های آموزشی مرتبط با حفاظت خاک و ترویج فناوری های حفاظتی بخصوص در قالب پخش برنامه از طریق شبکه استانی با هدف اشاعه فرهنگ حفاظت از منابع طبیعی و تحکیم مبانی اخلاق حفاظت توجه لازم صورت پذیرد. در این مورد همکاری مناسب تشکیلات ترویج، آبخیزداری و صدا و سیما استان ضروری است.
۴. نسبت به افزایش پوشش امواج رادیویی در منطقه از سوی شبکه استانی صدا و سیما توجه لازم صورت پذیرد. همچنین با همکاری صدا و سیما و تشکیلات اجرایی و ترویجی حفاظت خاک، ضمن افزایش تولید برنامه های رادیویی مرتبط با حفاظت خاک، نسبت به طرح مفاهیم حفاظتی به زبان ساده در قالب های مختلف برنامه رادیویی چون مصاحبه، نمایش نامه، بحث کارشناسی و... اقدام لازم صورت پذیرد.
۵. با برگزاری دوره ها و کارگاه های آموزشی اصول و مبانی ترویج و اشاعه فناوری های حفاظتی و تمایز فناوری های مذکور به کارشناسان و مروجان، زمینه ای برای شناخت فناوری های حفاظتی در سطح تشکیلات ترویجی فراهم آید و در عین حال ضعف تشکیلات ترویج در زمینه برخورداری از کادر مروج در زمینه های مرتبط با ترویج حفاظت در سطح مدیریت های ترویج، آب و خاک و آبخیزداری رفع گردد.
۶. به نقش زنان و بهره گیری از مشارکت آنان در زمینه اجرای عملیات حفاظتی در منطقه توجه کافی مبذول گردد.

منابع

۱. کرمی، عزت اله و ابراهیمی، حمید رضا (۱۳۷۷) مدل های پذیرش تکنولوژی های حفاظت منابع طبیعی، مجموعه مقالات اولین سمینار علمی ترویج منابع طبیعی، امور دام و آبزیان، تهران: وزارت جهاد سازندگی.
۲. عابدی سروستانی، احمد (۱۳۸۸) بررسی دیدگاه های اخلاق زیست محیطی دانشجویان و استادان دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان. طرح پژوهشی. منتشر نشده.
۳. کوچکی، علی رضا (۱۳۷۶). کشاورزی و توسعه پایدار. مجموعه مقالات توسعه کشاورزی پایدار، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه شماره ۴. تهران: مرکز مطالعات برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی، ۸۹-۱۱۳.
4. Clearfiled, F & Osgood, B.T. (1986) Sociological aspects of the adoption of conservation practices, soil conservation science, Washington, D.C, USA.
5. Dialla, B. (1992). The adoption of soil conservation practices in Burkinafaso, The role of indigenous knowledge, Ph.D Thesies, Iowa state University, USA.
6. Krejcie, R.V and D.W. Morgan. (1970). Determining sample size for research activities, Educational and psychological measurement, 30: 607-610.
7. Karami, E. (1995) Models of soil conservation technology adoption in developing countries: the case of Iran, Iran agricultural research.
8. Marsh, S. (1998) what can agricultural researchers do to encourage the adoption of sustainable farming system? University of Wageningen, Netherland.
9. Napier, T.L. (1991) Factors affecting acceptance and continued of soil conservation practices in developing societies: A diffusion perspective.

10. Vanclay ,F & Lawrence ,G.(1995) Agricultural extension in the context of environmental degradation ,agricultural extension as social welfare , center for rural social research,Charles Sturt university ,Waggawagga,Australia.
11. Warriner ,G.K & Moul.G.M.(1989) Social structure and choice of cropping technology :influence of personal networks on the decisions to adopt conservation tillage, university of Waterloo.

A comparative Study of Rural Men and Women's Commitment to Soil Conservation

Case: Safiabad, Golestan province

Mohammad Reza Mahboobi,
Assistant professor and faculty member of Gorgan university of Agricultural science and natural resource

Masumeh Keshnizi,
Student of Agricultural extension and education

Abstract

The conservation ethic represents a commitment to resource use, allocation, exploitation, and protection. Its primary focus is upon maintaining the health of the natural world: its forests, fisheries, habitats, and biological diversities. Secondary focus is on materials conservation and energy conservation. This research is designed to demonstrate rural men and women's attitudes towards soil conservation at Safiabad in Golestan province, and is conducted through descriptive and survey method. Using simple random sampling procedure and Krejcie and Morgan table, 102 men and 98 women were selected and interviewed via a questionnaire. The data resulted from this procedure was analysed using SPSS/WIN. Content and face validity of the instrument were obtained through adhering to comments provided by the faculty members of the department of agricultural extension and education. The reliability analysis was conducted with completing 30 questionnaires and Cronbach's alpha value computed at 0.78. The results obtained from inferential statistics indicate that there are significant relationships between independent variables namely number of livestock ($p=0.01$) and dependent variable namely amount of farmers' commitment to soil conservation issue. Also, there seems no significant difference existed between two groups (men and women) on their commitment to soil conservation. This research suggests using ethical commitment characteristic in extension process of soil conservation practices and paying further attention to rural women participation.

Keywords: Soil Conservation ethic, Farmer, Participation, Golestan Province